

Bartoněk, Antonín

#### **XIV. konference Komitétu Eiréné v Jerevanu (květen 1976)**

*Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. E, Řada archeologicko-klasická. 1977-1978, vol. 26-27, iss. E22-23, pp. 297-299*

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/109288>

Access Date: 10. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

**XIV. konference Komitétu Eiréné v Jerevanu** (květen 1976). Ve dnech 18.–22. května 1976 proběhla v Jerevanu v pořadí již 14. konference Mezinárodního výboru pro podporu klasických studií v socialistických zemích „Eiréné“. Jednání zahájil v budově prezidia Arménské akademie věd akademik B. B. Piotrovskij, ředitel leningradské Ermitáže, a v úvodním plenárním zasedání, příp. v závěrečném plenárním zasedání v poslední den konference, byly předneseny hlavní referáty vztahující se k tématice jednotlivých sekcí, jichž bylo celkem pět.

Skutečnost, že bylo zasedání Komitétu Eiréné tentokrát svoláno do sovětské Arménie, se obrazila v jisté orientaci konference na otázky vzájemných vztahů mezi antikou a orientem. Projevilo se to již i v tom, že mezi tématickými okruhy, o nichž se mělo na konferenci jednat, zaujala první místo sekce nazvaná „Antický svět a Orient“ a rozdělená do dvou podsekcí: historické a kulturně historické. V této sekci byla věnována značná pozornost jak starším řecko-východním kontaktům, z jejichž lůna se rodila řecká kultura, tak i pozdním stykům mezi antikou a orientem, pro něž bylo charakteristické naopak spíše vyzarování antické kultury do okrajových oblastí tehdejšího kulturního světa. Celá řada referátů se tu pochopitelně obírala zejména situací v černomořském, maloasijském a arménsko-iránském světě v období helénistickém a římském – jak byla tato problematika pro arménskou oblast důkladně vykreslena v úvodním referátě B. N. Arakeljana a G. Ch. Sarkisjana z Jerevanu o rysech helénismu v materiální a duchovní kultuře starověké Arménie.

Pracovní náplň druhé sekce, nazvané „Krise otrokářského systému výroby“, byla sociálně ekonomická. Jednání bylo uvedeno stejnojmenným referátem E. M. Štajermanové z Moskvy a jednotlivé příspěvky přednesené v této sekci se většinou vztahovaly k pokročilejším fázím antického politického a hospodářského vývoje. Rovněž na nich bylo patrné určité orientalizující zaměření.

Velmi vhodné a podnětné bylo voleno téma literární svým obsahovým i metodologickým propojením na umění výtvarné. Neslo název „Zobrazení člověka v antické literatuře a výtvarném umění“ a bylo uvedeno podnětným referátem E. Welskopfové z Berlína Zum Menschenbild in der Antike (Das Selbstbewußtsein der Abhängigen, Armen und Unterdrückten im antiken Griechenland [Demos und Sklaven]). Tato tematika dovozovala na jedné straně soustředění na konkrétno, a na druhé straně vyzývala k zobecňujícím úvahám, jak na to reagoval např. V. N. Jarcho z Moskvy v referátě o některých metodologických problémech zkoumání obrazu člověka v starořecké literatuře.

Zbývající dvě sekce nebyly uváděny referáty na úvodním plenárním zasedání, nýbrž příspěvkům jejich významných představitelů bylo věnováno místo na závěrečném plenárním jednání. Sekce lingvistická nesoucí název „Nové metody a objevy v oblasti klasické lingvistiky“ pochopitelně obsahovala, jak to při kongresech není ani jinak možné, vedle metodologicky orientovaných referátů i některé příspěvky spíše faktografického rázu, měla však zvláště ve své grecistické části vysokou úroveň a náplň jednotlivých příspěvků byla i zde často těsněji spojena s jazykovou orientální problematikou. Jednání této sekce bylo uzavřeno na závěrečném zasedání dvěma referáty z oblasti krétsko-mykénské problematiky (V. Georgiev a M. D. Petruševski), jak se o tom ještě zmíníme v podrobnějším rozboru činnosti této sekce v druhé části naší zprávy.

Velmi bohatá byla i pracovní zeň sekce archeologické, rozdělené na dvě subsece a obsahově převážně spjaté s archeologickými výzkumy v Černomoří, Zakavkazsku a sovětské střední Asii. Před celým plénem konference byl z pracovního okruhu této sekce přednesen jednak referát polského archeologa M. Michałowského z Varšavy (na konferenci nepřítomného) o nejnovějších archeologických objevech v Sýrii a v Egyptě, jednak pak závěrečný referát I. T. Kruglikové a D. B. Šelova z Moskvy o nejnovějších výzkumech sovětských archeologů v oblasti antické kultury, jímž byla celá konference uzavřena.

Lingvistická sekce, k jejímuž jednání se v dalším hodláme vrátit podrobnějším rozbohem, se svým rozčleněním prakticky dělila na část grecistickou a latinistickou. První z nich byla kompaktnější a byla v ní věnována značná pozornost vztahům řečtiny k okolnímu jazykovému i etnickému prostředí, opět se silným orientálním zabarvením. Tak V. V. Ivanov (Moskva) pojednal v zajímavém referátu o řeckých (a latinských) názvech kovů převzatých ze starých jazyků Přední Asie. J. V. Otkupščikov (Leningrad) se zabýval starořeckými substrátovými suffixy obsahujícími *-nth-* a *-ss-* a došel na základě rozboru jejich výskytu v egejských a maloasijských toponymech k závěrům odmítajícím anatský původ předřecké toponymiky. V. Georgiev

(Sofia) se pokusil interpretovat text proslulého disku z krétského Faistu (cca 1700 až 1600 př. n. l.); domnívá se, že na něm rozeznává maloasijskou luvištinu, indoevropský jazyk příbuzný chetitštině. G. B. Džaukjan (Jerevan) došel na základě svého pokusu o interpretaci eteokypersko-řecké bilingvy k závěru o urartsko-churritském příbuzenství předřeckého jazyka starého Kypru.

Vztahy řečtiny k jiným indoevropským jazykům byly předmětem několika dalších referátů. L. A. Gindin (Moskva) uvažoval o možnostech, jak rekonstruovat tvary thráckého jazyka z řeckého, příp. latinského nápisného materiálu a podal některé zajímavé etymologie. V. P. Néroznač (Moskva) rozhodně odmítl přednější genetické spojování řečtiny a makedonštiny a pokládá makedonštinu za „paleobalkánský“ indoevropský jazyk, jež charakterizovaly jisté spojitosti s některými jinými indoevropskými jazyky a jež kdysi zaujímal spolu s fryžštinou a protoarménštinou střední oblast paleobalkánského teritoria. O. S. Širokov (Moskva) upozornil na některé rané genetické shody v řeckém a arménském konsonantismu a ukázal na náznaky společných isoglos v protoarménštině a v severořeckých dialektech.

Celá řada účastníků se zabývala problematikou vnitřního řeckého jazykového vývoje. Tradiční byla na jerevanském zasedání Komitétu Eiréné přítomnost několika mykénologů, a tím i řešení otázek předalfabetické řečtiny. Tak M. D. Petruševskij (Skopje) nastínil ve svém referátě *Le déchiffrement du linéaire B et la langue grecque* nejprve hlavní rysy mykénského fonologického systému (zejména tu zdůraznil nutnost palatální výslovnosti hlásek zachycovaných lineárními znaky tzv. Z-ové řady) a ve speciální části příspěvku se zabýval identifikací a etymologií některých řeckých toponym (a oronym). A. Bartoněk (Brno) se ve svém referátu *On the Chronology in the Pheristory of the Greek Language* pokusil za pomoci mykénského jazykového materiálu uvést do vzájemných chronologických relací hlavní řecké předalfabetické hláskové změny a výsledky své analýzy vyjádřil v přehledné chronologické tabulce. Volně souvisel s mykénologickou problematikou i příspěvek N. S. Grinbauma (Klišiněv); podal charakteristiku jazyka řeckého sborového lyrika Simónida a odvozoval některé typické jazykové rysy jeho tvorby od archaické „aiolsko-protoiónské koiné“ mykénského období.

Funkční analýzou řeckého media se zabývala M. N. Slavjatinskaja (Moskva) a na základě rozboru některých homérských sloves došla k závěru, že se v mediu původně vedle složky dějové skrýval i moment emocionální či modální. Užší etymologické problematice byly věnovány dva přednesené příspěvky: M. A. Gurevič (Kalinin) pojednal (s některými novými aspekty) o etymologii jména *Δαίδαλος* a N. K. Malinauskene (Moskva) hovořil o možnostech jazykového spojování obecného výrazu *phoinix* „nach, purpur“ i vlastního jména *Phoinikes* „Foiničané“ s řec. slovem *phonos* „vražda, krev“.

S funkční syntaktickou grecistickou problematikou vystoupila na konferenci H. Kurzová (Praha); pokusila se vystihnout některé charakteristické rysy řecké syntaxe (užívání enklitických partikulí; častá elipsa nominálního objektu) a uvést je ve vnitřní souvislost s typem řecké věty. Speciální ráz měl příspěvek L. I. Gracianové (Moskva), jež se zabývala výskytem a funkcí řeckého jazykového obratu *οί περί* u Strabona.

Značný zájem vzbudil na zasedání grecistické části lingvistické sekce referát A. N. Muradjanové (Jerevan) o přínosu tzv. grekofilské arménské školy z 5. stol. n. l., která znamenala významnou historickou epochu ve vývoji arménského jazyka (zvl. v tvoření slov a v lexiku) i literatury.

Latinistická část lingvistické sekce byla poněkud méně rozsáhlá, i ona však obsahovala pestrou škálu referátů. Tři příspěvky byly věnovány latinskému hláskosloví. O některých souhláskových změnách v tzv. italských jazycích (počítaje v to i latinu), jmenovitě o osudech koncového *d* a *s* a intervokálního *s*, pojednala T. A. Karaseva (Moskva). Otázkami souhláskové korelace palatalizovanosti a labializovanosti v pozdní latině se zabýval I. Fischer (Bukurešť) a vysvětloval na jejím základě některé jevy raného románského hláskosloví. A. V. Širokova (Moskva) se pokusila na základě některých raně románských hláskoslovných rozdílů odvodit původ románského osídlení Hispánie ze sev. Itálie a Gallie a románského osídlení Balkánu a Sardinie z jižní Itálie.

Dílčím problémem z oblasti latinského tvoření slov se zabývala V. F. Novodranova (Moskva) v příspěvku věnovaném morfologické struktuře složených latinských adjektiv používaných v latinské anatomické terminologii. S výsledky svého syntaktického zkoumání větné struktury u římských historiků seznámil účastníky konference B. Borecký (Praha). M. G. Lopatina (Moskva) hovořila o adjektivních vazbách infinitivních v básních Horatiových.

Poměrně značná pozornost byla věnována latinské sémantice. N. A. Gončarova (Minsk) se zabývala otázkou, jak lze využít vědecké metody substitute při zkoumání funkční a sémantické struktury latinského slovesa. N. A. Višněvskaja (Kijev) se pokusila s použitím sémantických kritérií o klasifikaci latinských substantivních synonym. S. S. Paňko (Kijev) se zabýval sémantickou klasifikací latinských substantiv odvozených pomocí suffixu *-arío-*. E. M. Vol'f (Moskva) hovořil o metodice sémantické analýzy atributivních skupin v klasické latině. A. V. Podosinov (Moskva) pojednal o sémantice předložek a pádů místního významového zabarvení v antické zeměpisné literatuře.

Příspěvek k textové interpretaci Horatiovy Ódy I 5 byl námětem referátu J. M. Borovského (Leningrad) a jen velmi volně s jednáním konference souvisela přednesená stať P. Csillágyiho (Budapešť) Making Use of the Ancient Literature's Portrayal to Interpret the Augustan Legislation on Family Relations.

Přitažlivou součástí konference byla celá řada exkurzí po městě i do okolí Jerevanu. Jedna z nich vedla do urartských pevností Erebuni a Tejšebajni (8.–7. stol. př. n. l.), tyčících se při jižním okraji města, jiná na východ k nedávno rekonstruovanému pozdně helénistickému chrámu v Garni (1. stol. n. l.) a k pozoruhodnému klášternímu komplexu Geghard z raného středověku (12.–13. stol.), další pak západním směrem k zbořeninám chrámu Zvartnoc ze 7. stol. n. l., rozkládajícím se nedaleko vykopávek starověké lokality z 2. stol. př. n. l., a do katedrály arménsko-gregoriánské církve v Ečmiadzinu, založené již v r. 303 n. l. Poslední exkurze směřovala potom na sever k jezeru Sevan a jeho dvěma středověkým chrámkům (9. a 12. stol. n. l.) na malebném jezerním poloostrově.

Antonín Bartoněk

*Pavel Oliva, Zrození řecké civilizace.* Nové obzory vědy, sv. 17. Academia Praha 1976. Stran 180 + 32 stran obrazových příloh. Cena brož. výtisku Kčs 28,—.

Historické interpretace často skepticky posuzovaných, ale stále populárních řeckých bájí, vtělených do Homéroových eposů i jiných děl řecké literatury, a nové výsledky archeologického i jazykovědného výzkumu jsou třemi základními zdroji umožňujícími nabývat přesnější vědomosti o nejstarších dějinách antického světa. Rozluštění krétského lineárního písma B vneslo nové světlo na egejskou společnost v druhém tisíciletí př. n. l. a otevřelo nové otázky v bádání o genezi řecké civilizace. Dále však zůstávají tzv. temná staletí na přelomu druhého a prvního tisíciletí př. n. l., jež jsou spíše předělem než mostem mezi značně vyspělou krétsko-mykénskou civilizací a archaickým řeckým obdobím.

Ve své nové publikaci shrnuje P. Oliva všechny nové poznatky, osvětlující společenský vývoj v egejském prostoru od počátků neolitu až k vrcholům bronzového věku (str. 7–27), a podrobně si všímá problematiky souvisící se zánikem mykénské civilizace a s jejím dozníváním ve zmíněných „temných staletích“ (str. 28–44), kdy také došlo k historickému rozdělení řeckých kmenů na Balkáně i v celé egejské oblasti.

Zrození řecké civilizace, jež se stala základem celé civilizace antické i východiskem veskeré pozdější evropské kultury, nehledá autor v samých počátcích řeckých dějin, nýbrž v době, kdy se utvářely městské státy, tj. kdy se formovala řecká polis. Studium tohoto období se ostatně sám P. Oliva již dlouho soustavně zabývá a k jeho objasnění přispěl kromě četných článků zejména dvěma vědeckými monografiemi (*Raná řecká tyrannis*, Praha 1954, a *Sparta a její sociální problémy*, Praha 1971) a jednou populárně psanou knížkou (*Solón*, Praha 1971). Lze tedy říci, že ve své nové práci těží namnoze z výsledků, k nimž ve svém vědeckém výzkumu sám dospěl; a činí tak způsobem, který nejlépe ocení všichni, kdo až dosud postrádali syntetické vylišení řeckých dějin se zachycením veskeré základní problematiky, aniž by přitom výklad zabíhal do podrobností a ztrácel na srozumitelnosti.

Uspořádání látky se neřídí přísně chronologickými požadavky, nýbrž se zřetelem ke genetickým souvislostem je zároveň podřízeno hlediskům etnickým a zeměpisným či historickoteritoriálním. Nejdříve je totiž podán výklad o Spartě a dórské Krétě (str. 45–61), potom souhrnně o kolonizaci a sociálních přeměnách s ní souvisících (str. 62–100) a posléze jsou vylišeny dějiny Athén od nejstarších dob do roku 500 př. n. l. (str. 101–125). Všechny kapitoly jsou bohaté na faktografické údaje, ale jejich přínos je především v teoreticky zdůvodněném syntetickém pohledu na celkový vývoj, který takto nabývá náležité vnitřní logičnosti.